

Eastern Europe Studies Centre
Est. 2006

LIETUVA J. BIDENO ADMINISTRACIJOS DARBOTVARKĖJE: JAV INTERESAI IR GALIMYBĖS LIETUVAI IŠLAIKYTI VAŠINGTONO DĖMESĮ

Analitinė publikacija

**TOMAS JANELIŪNAS,
DOROTA IRĖNE SOKOLOVSKA**

Santrauka

- Vašingtono dėmesys ir parama Lietuvai išlieka vienu svarbiausių Lietuvos saugumo užtikrinimo uždavinių. Šios analitinės publikacijos paskirtis – apžvelgti ir įvertinti galimus JAV interesus, į kuriuos būtina atsižvelgti Lietuvai siekiant išlaikyti J. Bideno administracijos dėmesį ir padidinti dvišalių santykių dinamiką.
- Analizė grindžiama JAV ir Lietuvos ekspertų diskusijomis (internetinis forumas, organizuotas balandžio 14 d.), kokybiniais interviu (birželio 20–27 d.) ir viešai prieinama analitine informacija.

© Pauliaus Peleckio-alfa.lt

TOMAS JANELIŪNAS – Vilniaus universiteto, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesorius, RESC tyrimų programų vadovas.

DOROTA IRĖNE SOKOLOVSKA – RESC projektų asistentė, Vilniaus universiteto, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto studentė.

- J. Bideno administracija dar nebaigė formuoti strateginių saugumo ir užsienio politikos tikslų, bet šiuo metu ryškėja kelios prioritetinės kryptys: 1) Kinijos atgrasymas ir Ramiojo vandenyno iniciatyva; 2) transatlantinių santykių atnaujinimas; 3) grįžimas prie klimato kaitos klausimų; 4) pandemijos suvaldymas ir visiškas ekonomikos funkcionalumo atkūrimas; 5) Rusijos problemos eskalavimo vengimas.
- Ilgą laiką Lietuvos santykių su JAV plėtra efektyviausiai vyko akcentuojant Rusijos grėsmę. Visgi tikėtina, jog, nors J. Bideno administracijos rūpestis yra ir bus apsaugoti tiesioginius JAV interesus nuo Rusijos kišimosi ir griunamosios veiklos, jei Rusija susilaikys nuo tiesioginio kenkimo JAV, Vašingtonas gali mažinti spaudimą tose srityse, kurias Rusija laiko savo raudonosiomis linijomis. Atitinkamai reikia rasti Lietuvos pranašumų tokiose temose, kurios yra aktualios Vašingtonui.
- Siūloma, kad Lietuva, siekdama išlaikyti JAV dėmesį, galėtų koncentruoti savo pastangas keliomis kryptimis: 1) siekti *de facto* JAV karinio įsitvirtinimo Lietuvoje, nebūtinai „nuolatinės sausumos karinės bazės“ statusu; 2) inicijuoti ar plėsti dvigubos paskirties arba „platesnio saugumo“ (pvz., kibernetinio saugumo) bendrų objektų steigimą Lietuvoje; 3) didinti Lietuvos svarbą pastebint ir stabdant Kinijos įtakos plitimą ES; 4) stiprinti praktinę patirtį, susijusią su Baltarusijos klausimu, ir padėti JAV formuluoti būdus, kurie apsunkintų Rusijos pastangas galutinai absorbuoti Baltarusiją, ypač karinėje srityje; 5) plėsti partnerystę energetinio saugumo ir efektyvumo srityse politiniu ir praktiniu lygiais; 6) perkelti JAV interesus ir konkrečias kovos su klimato kaita priemones į šalis, esančias už ES ribų; 7) siekti įgyti kritinės svarbos centro poziciją visos Europos mastu, užtikrinant efektyvų medicininių priemonių (reagentų) tiekimą į JAV.

Įvadas

Naujasis JAV prezidentas Joe Bidenas ir jo administracija paskelbė siekį gražinti pasitikėjimą JAV užsienio politika, sustiprinti transatlantinius santykius ir atnaujinti pastaraisiais metais gerokai pašlijusius santykius su ES. „Amerika grįžta“, – pareiškė J. Bidenas praėjus vos mėnesiui po inauguracijos, sakdamas kalbą Miuncheno saugumo konferencijoje¹. Po ketverių metų izoliacionistinių pastangų amerikiečiai vėl nori suartėti su strateginiais partneriais ir laikytis įsipareigojimų transatlantinei partnerystei. Kaip vieną iš pirmųjų konkrečių žingsnių, demonstruojančių pasitikėjimo atkūrimo pastangas, analitikai nurodo J. Bideno sprendimą grįžti prie JAV įsipareigojimų stabdyti klimato kaitą pagal Paryžiaus susitarimą dėl klimato kaitos². ES lyde-

riai taip pat skelbė apie „naują“ transatlantinių santykių darbotvarkę, kurią tikisi įgyvendinti kartu su J. Bideno administracija.³

J. Bideno užsienio politikos kontūrai dar tik formuojasi, nors Vašingtono pozicijų ir interesų akcentai ėmė ryškėti per JAV prezidento turą Europoje (G7 lyderių susitikimą Kornvalyje birželio 11–13 d.; NATO viršūnių susitikimą Briuselyje birželio 14 d.; ES ir JAV viršūnių susitikimą Briuselyje birželio 15 d.; J. Bideno ir V. Putino susitikimą Ženevoje birželio 16 d.). Šių susitikimų vertinimuose ir viešose analizėse dominuoja nuomonės, jog, nepaisant pozityvių ženklų ir sveikinimo kalbų, realus JAV ir Europos bendradarbiavimo turinys nebus lengvas. Viena vertus, ketveri D. Trumpo prezidentavimo metai paliko gilių randų tarp Europos

ir JAV, tad pasitikėjimui atkurti prireiks laiko. Kita vertus, J. Bidenas nenori skubėti ir beato-dairiškai užbraukti visus buvusios administra-cijos sprendimus, kurių dalis buvo skirti ir JAV vidaus rinkai apsaugoti, todėl, pavyzdžiui, Va-šingtono nustatyti tarifai, taikomi ES plienui ir aliuminiui, kol kas ir toliau galioja (nors ES lai-kinai nutraukė tarifų galiojimą iš savo pusės, ES ir JAV lyderiai sutarė pradėti diskusijas ir siekti iki 2021 m. galo išspręsti šiuos nesutari-mus)⁴. Atsargus J. Bidenas tonas Rusijos atžvil-giu susitikime su V. Putinu, atsitraukimas nuo sankcijų bendrovėms, dirbančioms su „Nord Stream 2“ projektu, taip pat rodo, jog Vašingto-nas nėra linkęs dar labiau didinti įtampos tarp JAV ir Rusijos. Nors J. Bidenas retorika kai ku-riais atvejais buvo gana stipri, tačiau praktinis politikos turinys, skirtas „Rusijai sutramdyti“, kol kas bent jau viešai neapibrėžtas.

Šis kontekstas itin svarbus Lietuvai, nes jos užsienio ir saugumo politika labai priklauso tiek nuo JAV globalios pozicijos tarptautinėje sistemoje, tiek nuo dvišalės Lietuvos ir JAV santykių darbotvarkės. Vašingtono dėmesys ir parama Lietuvai išlieka vienu svarbiausių Lietuvos saugumo užtikrinimo uždavinių. Šios analitinės publikacijos paskirtis – apžvelgti ir įvertinti galimus JAV interesus, į kuriuos Lie-tuvai būtina atsižvelgti siekiant išlaikyti J. Bi-deno administracijos dėmesį ir didinti dvišalių santykių dinamiką. Taip pat šioje publikacijoje pateikiamos rekomendacijos, suformuluotos remiantis JAV ir Lietuvos ekspertų diskusijo-mis (internetinis forumas, organizuotas balan-džio 14 d.), kokybiniais interviu (birželio 20–27 d.) ir viešai prieinama analitine informacija.

1. J. Bideno darbotvarkės prioritetai

2021 m. kovo 3 d. J. Bideno administracija pa-skelbė Pereinamojo laikotarpio nacionalinio saugumo strategijos gaires (*Interim National Security Strategic Guidance* – INSSG)⁵, kuriose nustatomos esminės kryptys JAV instituci-joms, belaukiant būsimos nacionalinio saugu-mo strategijos (ją tikimasi parengti 2021 m. pabaigoje arba 2022 m. pradžioje). Šiose gai-rėse nurodomi aktualiausi užsienio ir saugu-mo politikos prioritetai, kurie greičiausiai atsi-spindės ir nacionalinėje saugumo strategijoje. Dokumente išskiriami trys svarbiausi priorite-tai artimiausiu laikotarpiu⁶:

- apsaugoti JAV piliečius nuo grėsmių, kurias kelia didžiosios valstybės, regioniniai prie-šininkai, ekstremistai, taip pat nuo globalių grėsmių, įskaitant klimato pokyčius, infek-cines ligas, kibernetines atakas ir dezinformaciją;
- išplėsti ekonomines galimybes iš naujo api-brėžiant JAV ekonominius interesus ir sie-kiant užtikrinti amerikiečių gyvenimo lygį;
- projektuoti ir ginti JAV vertybes stiprinant demokratiją šalies viduje, vienyti pasaulio demokratines valstybes prieš grėsmes, ky-lančias laisvai visuomenei.

JAV užsienio politikos formavimo kryptis taip pat reikšmingai atspindi Baltųjų rūmų pla-nuojami Valstybės departamento ir Gynybos departamento biudžetai 2022 fiskaliniams metams⁷ ir 2021 m. Prekybos politikos darbo-tvarkė⁸. Atsižvelgiant į viešas tų dokumentų analizes, komentarus, į RESC organizuotų Lie-tuvos ir JAV ekspertų diskusijų komentarus ir per kokybinius interviu išsakytas pastabas, ga-lima išskirti svarbiausius JAV prezidento J. Bi-deno prioritetus ir jau išryškėjusias pozicijas užsienio politikoje:

1. Kinijos atgrasymas ir Ramiojo vandenyno iniciatyva. Kaip ir ankstesnei JAV prezidento administracijai, Kinija išlieka esminiu iššūkiu JAV. Poreikis stiprinti JAV karinės konkurencijos ir Kinijos atgrasymo gebėjimus Ramiojo vandenyno regione yra pagrindinis JAV gynybos departamento prioritetas, lemsiantis karinės strategijos kryptis. Bendras projektuojamas JAV karinis biudžetas 2022 m. didėja (tam planuojama skirti 753 mlrd. JAV dolerių, arba 1,7 proc. daugiau nei 2021 finansiniams metams), tačiau verta pažymėti, jog nebebus tęsiama atskira finansavimo eilutė „užsienio dislokavimo operacijos“ (*Overseas contingency operations* – OCO), kuri nuo 2012 m. leisdavo peržengti gynybos biudžeto ribas. Su Kinija susijęs ne tik karinis dėmesys, bet ir prekybos politikos prioritetai, siekiant užkirsti kelią nesąžiningoms Kinijos prekybos praktikoms, taip pat demokratijos palaikymo iniciatyvos Azijoje. Vis dėlto, skirtingai nuo D. Trumpo konfrontacinės politikos Kinijos atžvilgiu, J. Bidenas ketina konkurenciją su Kinija projektuoti ne vienašališkai, o remdamasis sąjungininkais. Tai išryškėjo jo „Keturių galių“ (*Quad*) – JAV, Japonijos, Indijos ir Australijos – susitikime 2021 m. kovo 12 d. ir susitikimuose su G7 ir ES lyderiais birželio mėnesį. JAV prezidentas ragina sąjungininkus bendromis pastangomis atsisiesti (angl. *decoupling*) nuo Kinijos ir vėčiau kurti bendras prekybos grandines su JAV. J. Bidenas tęsia sankcijų Kinijos pareigūnams, taikomų už žmogaus teisių pažeidimus, ir paramos Taivanui stiprinimo politiką ir neketina artimiausiu metu panaikinti JAV priimtų prekybos tarifų Kinijai – t. y. didele dalimi tęsia D. Trumpo politikos kryptis. Kita vertus, J. Bidenas pripažįsta, kad reikia ieškoti galimų susitarimų su Kinija tose srityse, kuriose būtinas globalus bendradarbiavimas, pvz., kovoje su pandemijomis ar klimato kaita.

2. Transatlantinių santykių atnaujinimas. Kaip teigia ekspertai, Europa jau senokai nebėra JAV „prioritetas numeris vienas“, bet vis dar lieka „sąjungininkė numeris vienas“⁹. Būtent didėjantis nerimas dėl Kinijos grėsmių skatina JAV ieškoti kuo didesnio sutarimo su ilgamečiais sąjungininkais Europoje. Tiek saugumo, tiek prekybos ir visų pirma demokratijos plėtros ir žmogaus teisių srityje ES ir kitos Europos šalys yra svarbiausios JAV partnerės, kurių parama J. Bidenui labai reikalinga. Jau kovo mėnesį buvo atnaujintas JAV ir ES dialogas dėl Kinijos¹⁰, koordinuotas sankcijų Kinijos pareigūnams paskelbimas. Kita vertus, santykiuose su ES susikaupė daug jautrių klausimų, kuriuos nebus paprasta išspręsti. Kaip teigiama nutekėjusiame Europos Komisijos vertinime, parengtame prieš JAV ir ES viršūnių susitikimą, europiečių susierzinimą kelia „ekstrateritorinis JAV sankcijų poveikis ES įmonėms ir interesams“ (turimos galvoje su „Nord Stream 2“ susijusios sankcijos); tarifai, taikomi ES plienui ir aliuminiui; skirtingas požiūris į technologijų srities reguliavimą; didelis JAV vidaus dėmesys principui „Buy American“¹¹. Vis dėlto, nepaisant šių interesų skirtumų, JAV ir ES santykiuose jaučiama aiškiai pozityvi dinamika: per J. Bideno vizitą Europoje buvo iš esmės susitarta dėl bendros paramos dovanojant COVID-19 vakcinų skurdėms pasaulio šalims, dėl didesnio dėmesio klimato kaitai, taip pat sutarta kurti bendradarbiavimo didelių civilinių orlaivių srityje sistemą, steigti ES ir JAV prekybos ir technologijų tarybą¹². Ypač svarbu paminėti ES ir JAV vadovų sprendimą kurti darbo grupę, užsiimsiančią bendros ES ir JAV COVID gamybos ir tiekimo grandinės, skirtos vakcinų ir vaistų gamybos pajėgumams didinti, klausimais. Kaip bus paminėta toliau, tai ir Lietuvos galimybė išryškinti savo svarbą JAV.

3. Grįžimas prie klimato kaitos klausimų. J. Bideno administracija ryžtingai siekia kompensuoti „prarastą kadenciją“, kuomet JAV iš esmės buvo nusišalinusi nuo klimato kaitos klausimų ir įsipareigojimų. Šioje srityje dabartinis JAV prezidentas ketina imtis globalios lyderystės ir išnaudoti energetikos transformaciją ne tik perimant iniciatyvą klimato politikos srityje, bet ir prisidedant prie technologijų plėtros ir naudos JAV ekonomikai. Šios temos prioritetą atspindi sprendimas paskirti buvusį JAV valstybės sekretorių Johną Kerry specialiuoju prezidento atstovu klimato klausimų srityje ir balandžio 21–22 d. surengtas virtualus pasaulio lyderių viršūnių susitikimas, kuriame buvo paskelbti didesni JAV įsipareigojimai mažinti išmetamųjų dujų kiekį (2030 m. pasiekti 50–52 proc. sumažinimą, palyginti su 2005 metais¹³; taip JAV priartėjo prie ES standartų, kuriuose nustatytas tikslas sumažinti išmetamųjų dujų kiekį 55 proc., palyginti su 1990 m.).

4. Pandemijos suvaldymas ir visiškas ekonomikos funkcionalumo atkūrimas. JAV – viena iš pirmųjų pasaulio šalių, pradėjusi masinę vakcinaciją. Šiuo metu visiškai paskiepytų gyventojų dalis artėja prie 50 procentų. Vis dėlto procesas gali trukti iki pat metų galo, o ekonomikai atkurti prireiks dar ilgesnio laikotarpio. JAV naudingos tarptautinės prekybos užtikrinimas, JAV darbuotojų interesų gynimas, taip pat vakcinavimo skatinimas užsienyje (palaiptiesiems atsitraukiant nuo JAV pagamintų vakcinų faktinio draudimo eksportuoti) tampa vienu svarbiausių J. Bideno uždavinių, kuriame vidaus politikos prioritetai susipina su užsienio politikos priemonėmis. Be to, J. Bidenas atšaukė ankstesnio prezidento sprendimą stabdyti JAV narystę Pasaulio sveikatos organizacijoje (PSO) ir paskelbė apie 4 mlrd. paramą PSO COVAX programai. Kartu su kitais G7 šalių vadovais

J. Bidenas skelbė ir apie milžinišką vakcinų dovanojimo pasauliui programą¹⁴ – tai turėtų tapti JAV švelniosios galios, konkuruojant su Kinijos ir Rusijos vakcinavimo programomis, demonstravimu.

5. Problemų su Rusija ir Rytų Europa neeskalavimas. J. Bideno susitikimas su V. Putinu ir po susitikimo akcentuotos temos leidžia manyti, jog JAV prezidento administracija nenori Rusijos paversti „esmine problema“. Nepaisant augančių nesutarimų, plečiamų sankcijų, itin griežtos abiejų pusių retorikos, pagrindiniu JAV interesu išlieka ne „nubausti“ Rusiją, o sulaukyti ją nuo tolesnės žalą keliančios veiklos (tiek tiesiogiai prieš JAV, tiek prieš JAV sąjungininkus). J. Bidenas siekia išlaikyti kontaktą su Maskva, o ne pereiti į neatšaukiamą konfrontaciją. Po lyderių susitikimo Šveicarijoje nuspręsta leisti vėl dirbti abiejų šalių ambasadoriams, apsikeisti „politiniais“ kalbiniais ir imtis kitų „pasitikėjimo stiprinimo“ priemonių. Kita vertus, JAV prezidentas aiškiai nurodė netoleruotinus Rusijos veiksmus (pvz., net konkrečiai įvardijo 16 sektorių, kurie yra „neliečiami“, kalbant apie kibernetinius incidentus, ir pažymėjo, kad JAV turi „reikšmingų kibernetinių priemonių“) ir aptarė galimybes tartis dėl strateginės ginkluotės mažinimo sutarčių¹⁵. Vis dėlto kol kas neaišku, kokios yra galimos varžomosios priemonės, nukreiptos prieš Rusiją. Tikėtina, kad JAV administracija bent kurį laiką sieks tikrinti Rusijos reakciją į perspėjimus ir neskaitins jokių „staigių judesių“, kuriuos Maskva galėtų įvertinti kaip provokacinius. Panašiai kaip ir B. Obamos „perkrovimo“ laikotarpiu, tai gali turėti stabdomąjį poveikį JAV sąjungininkams, kurie tikisi didesnio spaudimo V. Putino režimui (ypač dėl A. Navalno įkalinimo, paramos Baltarusijai ar karinių provokacijų prieš Ukrainą).

2. Lietuva JAV interesų akiratyje

JAV prezidento J. Bideno formuojamos saugumo ir užsienio politikos gairės nebūtinai atitiks visus Lietuvos interesus ir poreikius. Kai kurie JAV užsienio politikos pokyčiai gali kelti Lietuvos atstovų susirūpinimą, ar Vašingtono dėmesys nebus perkeltas į regionus ir temas, kurios nėra itin aktualios Lietuvos egzistenciniams interesams. Ypač rimtu iššūkiu Lietuvos užsienio ir saugumo politikai gali tapti J. Bideno administracijos pasirinkimas „neprovokuoti Rusijos“ ir vengti pernelyg agresyvių atsako priemonių, kurios galėtų padidinti JAV ir Rusijos konfliktą. Tai reikštų ir gerokai atsargesnį JAV veikimą Baltarusijoje, Ukrainoje, Gruzijoje ir nuosaikesnes reakcijas į Rusijoje vykdomus žmogaus teisių ir laisvių pažeidimus. Gana tvirtai galima teigti, jog dabartinės J. Bideno administracijos rūpestis yra ir bus tiesioginių JAV interesų apsauga nuo Rusijos kišimosi ir griauamosios veiklos (į ką, tikėtina, būtų reaguojama griežtai), tačiau jei Rusija susilaukys nuo tiesioginio kenkimo JAV, Vašingtonas gali mažinti spaudimą srityse, kurias Rusija laiko savo „raudonosiomis linijomis“ (ypač Rusijos vidaus politika, Baltarusija, potencialiai – ir kitos Rytų partnerystės regiono šalys).

Tokia situacija skatina iš naujo įvertinti ir Lietuvos užsienio politikos įpročius ar *modus operandi* santykiuose su JAV. Ilgą laiką pagrindinė Lietuvos santykių su JAV konstravimo prielaida ir efektyviausia dėmesio pritraukimo strategija buvo Rusijos grėsmės akcentavimas. Tai iš tiesų buvo išnaudojama rezultatyviai: Lietuvoje (kaip ir kitose Baltijos šalyse, Lenkijoje) buvo dislokuotos NATO priešakinės pajėgos (*Enhanced Forward Presence – EFP*), reikšmingai padidintas NATO ir JAV karinių pratybų Baltijos šalių regione intensyvumas, o vien 2021 m. pagal Baltijos saugumo iniciatyvą (*Baltic Security Initiative*) JAV skyrė Baltijos šalių saugumui sustiprinti 169 mln. JAV doler-

rių¹⁶. Tačiau, kaip pažymi JAV ekspertai, Lietuvai reikia rasti būdų „išeiti už Rusijos grėsmės naratyvo ribų“ – kitaip tariant, nesusitelkti vien į nuolatinį Rusijos grėsmės akcentavimą¹⁷. Šis poreikis J. Bideno kadencijos metu gali būti itin aktualus, nes tai, kad Lietuva inertiškai akcentuoja Rusijos grėsmę, kai kuriais atvejais gali net erzinti Vašingtoną. Kaip pažymėjo JAV ir Lietuvos santykių forumo dalyviai, „nors dabartinių laikų „Vakarų Berlyno įvaizdis“ gali būti įtaigus, kartu jis formuoja klaidingą įspūdį apie [Lietuvos] trapumą ir nuolatinį pavojų“¹⁸. Žvelgiant iš Vašingtono perspektyvos, Lietuva ir kitos Baltijos šalys gerokai sustiprino savo atsparumą tiek gynybos, tiek visuomenės saugumo srityse – Rusijos bandymai destabilizuoti Baltijos šalių politiką yra nesėkmingi, dezinformacinės kampanijos nepasiekia tikslų, tad perdėtas dėmesio reikalavimas gali būti suprantamas kaip „įkyrus užstrigimas“.

Kita vertus, „Rusijos klausimas“ neišvengiamai transformuojasi ir Lietuvos saugumo politikoje – tai ne tik „įprasta darbotvarkė“ (karinės gynybos, kibernetinio saugumo, dezinformacijos klausimai ir kt.), bet ir naujai kylantys pavojai, ypač energetinio saugumo aspektai, susiję su elektros tinklų atsijungimu nuo BRELL žiedo, ir auganti rizika, kurią kelia Baltarusija (nuo karinių provokacijų, spartėjančios karinės integracijos su Rusija iki nelegalių migrantų srautų nukreipimo į Lietuvą ir Astravo AE veiklos saugumo ir antrojo bloko statybu). Šių klausimų analizė ir nuolatinis *status quo* atnaujinimas turėtų būti aktualus ir Vašingtonui. Tad Lietuvos susirūpinimas Rusijos keliamomis grėsmėmis neturėtų būti visiškai užbrauktas, jis veikiau transformuosis į aktualių pokyčių akcentavimą. Būtent nauji grėsmių aspektai – energetika, migracija, branduolinių objektų saugumas – gali rasti vietą ir J. Bideno administracijos darbotvarkėje.

Vašingtono pastangos rūpintis principo „Buy American“ įgyvendinimu gali būti ir toliau sėkmingai palaikomos Lietuvos dėmesiu ameri-

kietiška ginkluotei ir kitoms saugumo stiprinimo priemonėms. Visgi svarbu akcentuoti ir augantį bendrą Baltijos šalių poreikį: nuo 2015 m. JAV, vykdydamos tiesioginius komercinius pardavimus, Baltijos šalims suteikė leidimus įsigyti ginkluotės daugiau kaip už 346,3 mln. JAV dolerių¹⁹. Nors pagal JAV mastelį tai nėra dideli skaičiai, nuolat pabrėžiamas Lietuvos (ir potencialiai kitų Baltijos šalių) siekis didinti išlaidas gynybai ir pažymimas įsipareigojimas siekti 2,5 proc. nuo BVP rodiklio gali daryti teigiamą įspūdį J. Bideno administracijai.

Nors per kokybinius interviu buvo išsakyta nuomonė, jog Lietuvai nederėtų blaškytis ir ji turėtų koncentruotis būtent į karinio saugumo klausimus, vis dėlto reikėtų rengtis scenarijui, pagal kurį karinio saugumo ir „kietųjų“ grėsmių klausimai JAV prezidento administracijai gali nebūti prioritetiniai ar net iš dalies priešingi svarbiausiems J. Bideno politiniams pasirinkimams. Todėl svarbu rasti Lietuvos pranašumų tokiose temose, kurios yra aktualios Vašingtonui: Kinijos keliamos grėsmės, klimato kaita ir energetikos transformacija, JAV ekonomikai palankios tarptautinės prekybos stiprinimas, taip pat žmogaus teisių ir laisvių apsaugos didinimas.

Kaip RESC organizuotose diskusijose pabrėžė JAV ekspertai, J. Bideno administracijai gali būti svarbūs „žmogiškojo saugumo“ (angl. *human security*) ir „bendrų vertybių“ (angl. *shared value*) klausimai, kurie iki šiol Lietuvoje nebuvo patekę į strateginę darbotvarkę ir yra gan nauji. Šie klausimai apima ne tik klimato kaitos ar sveikatos apsaugos stiprinimo temas, bet ir įtraukios, saugios aplinkos kūrimą žmogaus teisių srityse (pvz., LGBT+ bendruomenėms svarbių teisės aktų priėmimą, tautinių mažumų integravimo pastangas). Liberalios demokratijos principų įtvirtinimas (angl. *empowerment of democracy*) Baltijos šalyse gali tapti svarbiu „ideologinės paramos“ akcentu JAV Demokratų partijos lyderiams. Tai galėtų tapti ir Lietuvos privalumu, ypač kontrastuojančiu su demokratijos ir teisės viršenybės problemo-

mis Lenkijoje ar Vengrijoje. J. Bideno darbotvarkėje gali būti itin svarbu turėti partnerių ne tik saugumo interesų lauke, bet ir „ideologiniame fronte“ – liberalios demokratijos susiduria su dideliais iššūkiais tiek Vakarų Europoje, tiek tradiciškai JAV remiančiose NATO rytinio flango šalyse. Lietuvos atsparumas nedemokratinėms tendencijoms (o kartu ir poreikis išlaikyti amerikiečių dėmesį ir paramą pilietinės visuomenės stiprinimo iniciatyvoms) galėtų tapti ryškiu „antruoju ramsčiu“ šalia geopolitinių ir saugumo interesų.

3. Galimybės ir rekomendacijos

Atsižvelgdami į minėtus JAV prezidento administracijos interesus ir prioritetines užsienio ir saugumo politikos temas, taip pat į ekspertų pateiktus siūlymus, manome, jog Lietuva galėtų koncentruoti savo pastangas keliomis kryptimis:

1. JAV faktinio karinio įsitvirtinimo Lietuvoje susitarimai. Nuolatinės JAV karinės bazės įkūrimas Lietuvoje būtų optimalus rezultatas, įtvirtinantis principą *boots on the ground* ir fiziškai labiausiai atgrasantis nuo galimų Rusijos karinių intervencijų. Vis dėlto galima suprasti ir amerikiečių nenorą formaliai įsipareigoti tokiam žingsniui – tiek dėl išteklių perskirstymo poreikių (t. y. vyraujant tendencijoms karinius išteklius permesti iš Europos, o ne į Europą), tiek dėl politinio nenoro kelti papildomą įtampą su Rusija ir provokuoti ją dar didesniai karinės galios telkimui ties rytiniu NATO pakraščiu. Tačiau amerikiečių karinį įsitvirtinimą Lietuvoje galima traktuoti plačiau ir siūlyti variantus, kurie *de facto* sukurtų karinės paskirties objektus, kontroliuojamus JAV, tačiau nebūtinai turėtų „nuolatinės karinės bazės“ statusą. Jau dabar dėl dažnų karinių pratybų ir rotacijos bemaž nuolat Lietuvoje yra didesnio ar

mažesnio JAV karinio kontingento. Pagal 2017 m. pasirašytą Lietuvos ir JAV gynybos bendradarbiavimo susitarimą (*Defense Cooperation Agreement – DCA*)²⁰ JAV karinės pajėgos, kiti JAV oficialūs atstovai ir sutartininkai ir dabar turi galimybę iš esmės be trukdžių atvykti, įsikurti ir veikti Lietuvos teritorijoje (tam numatytuose objektuose). Norint ir toliau palaikyti tokį pratybų intensyvumą, reikėtų politiškai siekti stiprinti NATO karinį pasirengimą reaguoti į galimą agresiją Baltijos šalyse ir taip užsitikrinti, kad JAV karinių pajėgų faktinis buvimas Lietuvoje iš esmės prilygtų nuolatiniam dislokavimui. Be to, galima siūlyti JAV kurti karinės paskirties objektus, kurie būtų reikalingi JAV saugumo poreikiams: pvz., logistinės paramos bazes, žvalgybos centrus, kibernetinio saugumo ar elektroninės gynybos objektus, specialiųjų pajėgų paramos centrus ir pan. Tokie mažesni kariniai objektai gali būti priimtinesni JAV tiek dėl potencialiai mažesnių kaštų, tiek dėl politiškai mažiau jautrios reakcijos.

2. Dvigubos paskirties arba „platesnio saugumo“ bendrų objektų plėtra. Bendradarbiavimas su JAV saugumo srityje turėtų kuo plačiau apimti ne tik karinio saugumo (ar kinetinės gynybos) sektorių, bet ir kitas saugumo sritis. Visų pirma tai galėtų būti nukreipta į bendradarbiavimą kibernetinio saugumo srityje. Šioje srityje jau sukaupta nemažai patirties (pvz., bendradarbiaujant su JAV Pensilvanijos nacionalinės gvardijos kibernetinio saugumo specialistais), tačiau tai galėtų būti dar labiau intensyvinama – ne tik tarp kariuomenės ar krašto apsaugos sistemos institucijų, bet ir kitų valstybinių ir nevalstybinių veikėjų. Ypač prasminga būtų siūlyti kurti nuolat veikiančią praktines funkcijas atliekantį kurios nors JAV institucijos arba bendrai valdomą dviejų šalių kibernetinio saugumo padalinį. Kiti potencialiai svarbūs nekarinio bendradarbiavimo sektoriai, kuriuose būtų galima kurti specialius nuolat

veikiančius kompetencijų centrus, darbo grupes ar ekspertų lygio projektus – kovos su dezinformacija ir strateginės komunikacijos sektorius (čia didelį interesą nuolat stebėti ir vertinti situaciją turi ir JAV karinių pajėgų Europoje štabas); energetinio saugumo sektorius; branduolinės saugos ir neplatinimo sritis; visuomenės sveikatos ir pandemijų valdymo kompetencijų centrai. Ypač svarbu būtų šiuose bendradarbiavimo sektoriuose išieiti už krašto apsaugos sistemos ribų ir plėsti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, kuris apimtų ne vien karinę dimensiją.

3. Kinijos stabdymas Europoje. Lietuvos pasitraukimas iš 17+1 formato, aiškus sprendimas neleisti „Huawei“ dalyvauti 5G ryšio plėtros projektuose ir kritika Kinijai dėl žmogaus teisių pažeidimų pavertė Vilnių vienu iš ryškiausiai matomų Pekino kritikų Europos Sąjungoje. Tai visiškai atitinka JAV interesus ieškoti ES partnerių, su kuriais būtų galima stabdyti Kinijos įtakos didėjimą. Lietuva, išnaudodama tai, kad kol kas nėra jokių reikšmingesnių Kinijos investicijų Lietuvoje, o prekybos ryšiai taip pat nesukuria ryškios asimetrinės priklausomybės, gali tapti svarbia (ypač politine prasme) pozicijos formuotoja tiek ES lygiu, tiek kuriant pasipriešinimo Kinijos įtakai koalicijas regione. Būtent Lietuvos iniciatyvos regioniniu mastu gali būti reikalingiausios JAV, nes veikdama pavieniui Lietuva didelio poveikio bendram JAV ir Kinijos konkurencijos laukui nepadarys. Lietuvos patirtis kovoje su Rusijos skleidžiama dezinformacija, hibridinės kovos apraiškomis gali būti panaudojama ir siekiant pastebėti ir stabdyti Kinijos įtakos didėjimą ES arba užkirsti kelią ardomajai veiklai. Vis dėlto būtina pripažinti, jog Lietuvos ekspertiniai gebėjimai pažinti ir analizuoti Kiniją yra itin menki, todėl jei norime būti aktualūs JAV šioje srityje – būtina investuoti ir į sinologijos studijas ir ekspertinius tyrimus.

4. Praktinė patirtis, susijusi su Baltarusijos klausimu. Vilnius faktiškai yra tapęs Baltarusijos opozicijos sostine egzilyje, o Lietuvos politinės iniciatyvos dėl sankcijų A. Lukašenkos režimui dominuoja ES darbotvarkėje. Tai sukuria puikų pagrindą plėsti Lietuvos praktinę patirtį, susijusią su Baltarusija, ir būti Vašingtono „akimis ir ausimis“ nagrinėjant A. Lukašenkos režimo ir Baltarusijos opozicijos klausimus. Nesunku pastebėti, jog Baltarusija niekada nebuvo JAV dėmesio centre, todėl amerikiečių žinios apie Baltarusijos procesus gali būti labai menkos. Tačiau Baltarusijos reikšmingumas didėja, ypač prognozuojant galimą spartesnę Rusijos ir Baltarusijos karinės integracijos tempą, o potencialiai galbūt net ir realios sąjunginės ar federacinės valstybės formavimą. Lietuvai būtų svarbu priminti amerikiečiams, jog Baltarusija yra savotiškas „Europos Tainanas“, kurį gali praryti didesnė autoritarinė valstybė, ir tai šiuo metu turėtų tapti svarbiausiu iššūkiu stabdant Rusijos ekspansiją. Baltarusijos ateities geopolitinės vizijos kūrimas (kartu su Baltarusijos opozicija) ir jos įgyvendinimas padedant amerikiečiams, ko gero, būtų svarbiausias Lietuvos artimiausio dešimtmečio geopolitinis tikslas. JAV nuomonės formavimas per nuolatinį ekspertinį, konsultacinį ir žvalgybinį kontaktą galėtų prisidėti prie to, kad JAV prezidento administracija ne tik vertintų Lietuvos vaidmenį, bet ir formuotų Vilniui palankesnes pozicijas, kaip elgtis su A. Lukašenkos režimu ar su Rusijos pastangomis absorbuoti Baltarusiją. Būtina koncentruoti ir nuolat kartoti argumentus, kodėl taip svarbu, ypač karine prasme, neleisti Rusijai išplėsti sienų – per Baltarusijos klausimą galima iš naujo suaktyvinti „Rusijos grėsmės“ naratyvą (ypač tai, kas išties yra jautru amerikiečiams – pvz., vidutinio nuotolio raketų dislokavimas Baltarusijoje; branduolinis saugumas ir branduolinių medžiagų neplatinimas). Kita vertus,

šis tikslas gali būti pasiektas tik smarkiai sustiprinus mūsų pačių pastangas stebėti ir tirti Baltarusiją ir šias žinias perduoti JAV – ne tik oficialiu lygiu, bet ir per ekspertines platformas, akademinis projektus ir įsitraukimą į JAV lobistinius mechanizmus. Šiuo aspektu būtų ypač svarbu atnaujinti ir plėsti ankstesnes „mainų programas“ tarp analitinių tyrimų centrų užtikrinant, kad Lietuvos (ir galbūt Baltarusijos) tyrėjai galėtų įsitraukti į JAV „smegenų centrų“ veiklą, arba suteikiant galimybę amerikiečių analitikams stažuotis Lietuvoje. Tokios pastangos turėtų būti ne vienkartinės, o nuoseklios ir ilgalaikės. Analitinio ar akademinio potencialo stiprinimo srityje labai trūksta išties drąsių ir nepigių iniciatyvų (t. y. neapsiribojant atsiktiniais pranešimais, publikacijomis ar vizitais) – pvz., stipraus JAV analitinio „smegenų centro“ padalinio įsteigimo Vilniuje. Nors apie tai kalbama jau kelerius metus, jokių rimtesnių žingsnių šia kryptimi nežengta.

5. Energetinis bendradarbiavimas. Kaip pažymėjo energetikos ekspertai, nors Lietuva seniai kelia energetinio bendradarbiavimo su JAV klausimus ir net yra pasiekusi tam tikrų politinių rezultatų (pvz., buvo viena iš svarbiausių Transatlantinio bendradarbiavimo energetikos srityje partnerystės (*The Partnership for Transatlantic Energy Cooperation* – P-TEC) iniciatorių), praktinis bendradarbiavimo lygis yra gana žemas. Bandymai sudominti amerikiečius suskystintų dujų eksportu, anot kalbintų ekspertų, davė tik simbolinius rezultatus, nes komercinės sąlygos (ypač dėl transportavimo išaugantys kaštai) kol kas neskatina importuoti JAV suskystintų dujų ir jomis keisti rusišką ar norvegišką dujas. Tokią situaciją galėtų keisti nebent platesnis ES ir JAV dialogas ir amerikiečių strateginis sprendimas papildomai remti JAV suskystintų dujų eksportą į Europą, taip siekiant sukurti alternatyvą rusiškoms dujoms. Artimiausią dešimtmetį

Europos „apetitas“ dujoms turėtų tik didėti – perėjimo prie nulinio anglies dioksido išskyrimo (*zero carbon*) ekonomikos laikotarpiu dujos gali būti vienintelis pasirinkimas mažinant anglies ar kitų taršesnių išteklių naudojimą. Šis poreikis turėtų skatinti ir JAV rimčiau įsitraukti į konkurenciją dėl Europos dujų rinkos. Tačiau jei amerikiečiai neras būdų JAV dujų importą padaryti patrauklesnį Europai, realiai Vašingtono energetinė įtaka ES liks labai menka. Lietuvos vaidmuo šioje srityje gali būti dvejopas: a) politinis – pritariant JAV perspėjimams, jog ES priklausomybė nuo Rusijos energinių išteklių yra pavojinga, ir buriant antirusiškos energetikos koalicijas; b) praktinis – kartu su amerikiečiais ieškant būdų, kaip priartinti JAV energinius išteklius ar energines inovacijas prie Europos (pvz., vienas iš aktualių klausimų – priklausomybės nuo Kinijos mažinimas atsinaujinančiųjų energijos šaltinių sektoriuje, vėjo ir saulės elektrinių srityje). Kaip viena iš galimybių suaktyvinti energetinį dialogą tarp ES ir JAV galėtų būti svarstomas gretutinis renginys (angl. *side event*) NATO viršūnių susitikime Lietuvoje.

6. Klimato kaitos klausimų ambasadorius regione. JAV imantis lyderystės klimato kaitos srityje, vienu iš Vašingtono tikslų turėtų tapti partnerių ir „gerųjų pavyzdžių“ koalicijos telkimas. Nors ES įsipareigojimais mažinti klimato kaitą veikiančius išmetamųjų teršalų kiekius lenkia JAV, kai kuriais atvejais amerikiečių svoris ir ypač politinis nusiuteikimas raginti už ES ribų esančias valstybes jungtis į kovą su klimato kaita gali būti didesnis. Ukraina, Moldova, Pietų Kaukazo šalys kol kas yra smarkiai atsiliekančios energinio efektyvumo, aplinkos apsaugos srityse, o Lietuvos patirtis transformuojant energetiką gali būti ne tik įdomi, bet ir efektyviau perduodama panašių problemų turinčioms posovietinėms šalims. JAV interesų ir konkrečių priemonių, susijusių su klimato

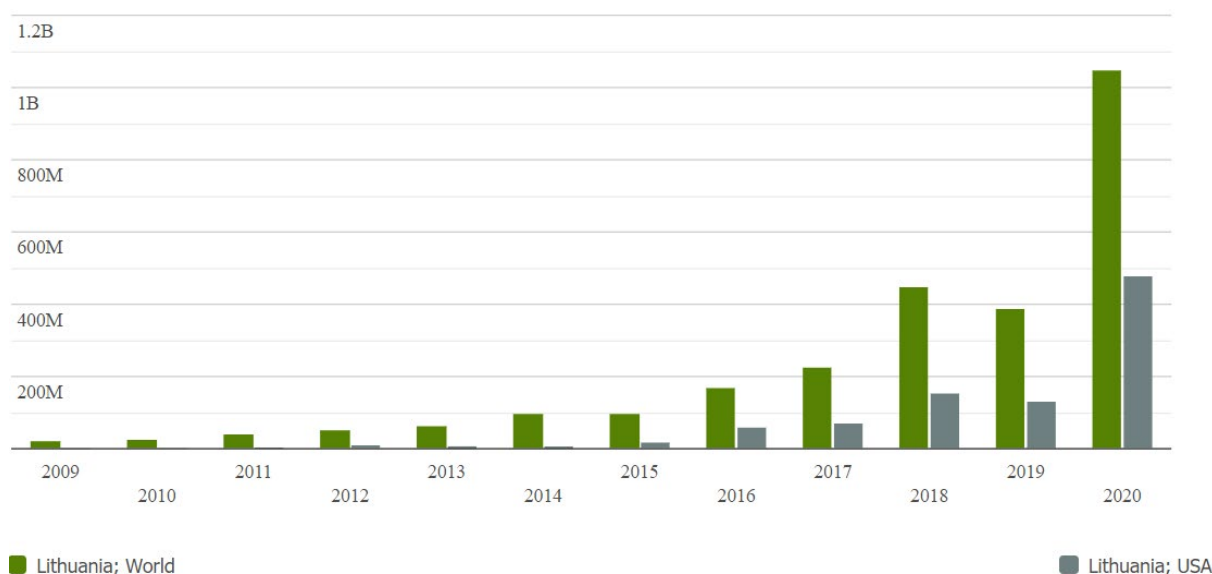
kaita, perdavimas šioms šalims gali būti specifinė Lietuvos, kaip klimato kaitos ambasadoriaus regione, funkcija.

7. Transatlantinis medicininių priemonių (reagentų) tiekimo grandinių atspirties centras. COVID-19 pandemija suteikė netikėtą impulsą JAV ir Lietuvos prekybiniams santykiams. Vienu iš svarbiausių 2020 m. iššūkių tapo medicininių priemonių tiekimo grandinių užtikrinimas ir naujų tiekimo partnerių paieška. Tarp įvairių kovoje su pandemija svarbių priemonių didele paklausa pasižymėjo COVID-19 testų medicininiai reagentai. Šioje srityje Lietuva tapo viena iš svarbiausių JAV partnerių: per 2020 m. reagentų ir kitų laboratorinės diagnostikos priemonių į JAV iš Lietuvos eksportuota už 479 mln. JAV dolerių, arba 261 proc. daugiau nei 2019 m. Reagentų eksportas į JAV sudarė 32 proc. viso Lietuvos eksporto į JAV 2020 metais (1,45 mlrd. JAV dolerių). Bendras Lietuvos reagentų eksportas 2020 m. siekė 1,05 mlrd. JAV dolerių (arba 3,2 proc. viso Lietuvos eksporto) ir tapo viena iš svarbiausių Lietuvos eksporto vizitinių kortelių²¹. Tai, kad reagentų eksportas per 2020 m. išaugo bemaž trigubai, padėjo visai Lietuvos ekonomikai atlaikyti pandemijos spaudimą (skaičiuojama, kad vien dėl padidėjusios reagentų paklausos Lietuva papildomai sukūrė 0,7 proc. BVP). Lietuvos indėlis žymus net ir JAV reagentų importo struktūroje – iš visos ES 2020 m. JAV importavo reagentų už 2,07 mlrd. JAV dolerių (t. y. Lietuvos dalis sudarė apie 23 proc. viso JAV reagentų importo iš ES)²². Didžiausią poveikį šiuose prekybos srautuose sukūrė JAV valdoma bendrovė „Thermo Fisher Scientific Baltics“, 2020 m. pavasarį pradėjusi gaminti COVID-19 testų komponentus. Per 2020 metus „Thermo Fisher Scientific Baltics“ pardavimo pajamos pašoko nuo 440 mln. Eur iki 1,263 mlrd. Eur²³. Atsižvelgiant į J. Bideno administracijos prioritetus sukurti tvarius

medicininių priemonių tiekimo ryšius (ir šioje srityje mažinti priklausomybę nuo Kinijos), Lietuvos svarba labai padidėja. Visiškai realu būtų amerikiečiams pristatyti Lietuvą kaip farmacijos pramonės lyderę, kuri galėtų būti traktuojama kaip strategiškai svarbus medicininių priemonių (reagentų) tiekimo centras visoje JAV prekyboje su ES. Tai galėtų pritraukti papildomo JAV kapitalo į šios srities plėtrą, o politiškai tapti vienu svarbiausių akcentų, kodėl JAV turėtų rūpėti Lietuvos saugumas ir stabilumas plačiaja prasme.

Vis dėlto Lietuvos politikos formuotojams vertėtų rimtai apsvarstyti ir B scenarijų, kuris gana radikaliai pakeistų ligšiolinę strateginę orientaciją vien į JAV ir keltų klausimus „o jeigu?“. Turint galvoje, jog JAV ilgalaikių (t. y. dešimtmečių) interesų kontekste prioritetas bus skiriamas ne Europai ar Rusijai, o Kinijai ir Azijai, Lietuvai reikėtų įvertinti nepalankių geopolitinių sąlygų pasekmes, jeigu JAV sau-

gumo prasme pasitrauktų iš Europos ir (arba) susitartų nereaguoti į Rusijos destabilizacinę veiklą Europoje, kuri nėra nutaikyta tiesiogiai į JAV. Kitaip tariant, jei JAV *de facto* nebegalėtų likti svarbiausiu Lietuvos saugumo garantu karine ir platesnio saugumo supratimo prasme. Toks scenarijus iki šiol paprastai atmetamas iš principo, nes „to negali būti“. Tačiau valstybės interesai reikalauja pasirengti ir tokiems pokyčiams, kurie nepriklauso nuo mūsų valios ir pasirinkimų. Vykstant reikšmingiems tarptautinės sistemos pokyčiams mažosios valstybės paprastai nėra atidžiai išklausomos ir lieka paraštėse. Nepaisant to, išlieka būtinybė prisitaikyti ir ieškoti geriausių (ar bent jau mažiausią žalą darančių) sprendimų. Todėl projektuojant Lietuvos santykius su JAV ir tikintis jų plėtros derėtų turėti ir alternatyvių galimybių gaires – ką Lietuva darytų, jei, nepaisant visų pastangų, JAV atitrauktų dėmesį iš Europos ir Baltijos šalių.

1 diagrama. Lietuvos reagentų eksporto augimas 2010–2020 m.²⁴

Nuorodos

- ¹ Lauren Egan, “America Is Back”: Biden Seeks to Reassure European Allies of U.S. Commitment’. *NBC News*. Žiūrėta 2021-06-20, <https://www.nbcnews.com/politics/white-house/america-back-biden-seeks-reassure-european-allies-u-s-commitment-n1258358>.
- ² Biden Returns US to Paris Climate Accord Hours after Becoming President. *The Guardian*, 2021 sausio 20, <http://www.theguardian.com/environment/2021/jan/20/paris-climate-accord-joe-biden-returns-us>.
- ³ Europos Komisija, ES ir JAV: nauja transatlantinė pasaulinių pokyčių darbotvarkė. Žiūrėta 2021-06-20, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/IP_20_2279.
- ⁴ EU Suspends Tariffs on US Steel & Aluminium in Bid to Reboot Relations. *Euronews*, 2021 gegužės 17, <https://www.euronews.com/2021/05/17/eu-suspends-tariffs-on-us-steel-and-aluminium-in-bid-to-reboot-relations>.
- ⁵ The White House, Interim National Security Strategic Guidance, 2021 m. kovas, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf>
- ⁶ Ten pat.
- ⁷ The White House, President’s Discretionary Funding Request. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/04/FY2022-Discretionary-Request.pdf>
- ⁸ Biden Administration Releases 2021 President’s Trade Agenda and 2020 Annual Report | United States Trade Representative. Žiūrėta 2021-06-20, <https://ustr.gov/about-us/policy-offices/press-office/press-releases/2021/march/biden-administration-releases-2021-presidents-trade-agenda-and-2020-annual-report>.
- ⁹ Una Bergmane, The Reset of the US-EU Relations and the Baltic States. EESC – Rytų Europos studijų centras, Žiūrėta 2021-06-20, <https://www.eesc.lt/en/2021/06/14/the-reset-of-the-us-eu-relations-and-the-baltic-states/>.
- ¹⁰ US and EU Resuscitate “Dialogue on China”, *POLITICO*, 2021 kovo 24, <https://www.politico.eu/article/us-and-eu-resuscitate-dialogue-on-china/>.
- ¹¹ EU to Discuss U.S. Ties After Vaccines IP Spat: Brussels Edition. *Bloomberg.com*, 2021 gegužės 10, <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2021-05-10/eu-to-discuss-u-s-ties-after-vaccines-ip-spat-brussels-edition>.
- ¹² EU-US summit statement: “Towards a renewed Transatlantic partnership”. Žiūrėta 2021-06-21, <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2021/06/15/eu-us-summit-statement-towards-a-renewed-transatlantic-partnership/>.
- ¹³ FACT SHEET: President Biden Sets 2030 Greenhouse Gas Pollution Reduction Target Aimed at Creating Good-Paying Union Jobs and Securing U.S. Leadership on Clean Energy Technologies. *The White House*, 2021 balandžio 12, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/04/22/fact-sheet-president-biden-sets-2030-greenhouse-gas-pollution-reduction-target-aimed-at-creating-good-paying-union-jobs-and-securing-u-s-leadership-on-clean-energy-technologies/>.
- ¹⁴ G7: World Leaders Promise One Billion Covid Vaccine Doses for Poorer Nations. *BBC News*. Žiūrėta 2021-06-20, <https://www.bbc.com/news/uk-57461640>.
- ¹⁵ Biden, Putin Hold ‘positive’ Summit but Divisions Remain over Human Rights, Cyberattacks, Ukraine. *Washington Post*. Žiūrėta 2021-06-20, <https://www.washingtonpost.com/politics/2021/06/16/biden-putin-live-updates/>.
- ¹⁶ BNS, ERR, ‘US Allocates \$169 Million Security Assistance to Baltic States’. ERR, 2020 gruodžio 23, <https://news.err.ee/1217008/us-allocates-169-million-security-assistance-to-baltic-states>.

- ¹⁷ Una Bergmane. The Reset of the US-EU Relations and the Baltic States. EESC – Rytų Europos studijų centras.
- ¹⁸ Ten pat.
- ¹⁹ U.S. Security Cooperation With the Baltic States. *United States Department of State* (tinklaraštis), Žiūrėta 2021-06-21, <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-the-baltic-states/>.
- ²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Jungtinių Amerikos Valstijų Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo gynybos srityje, 2017-01-17, <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/fe1769b0032511e78034be-159a964f47>
- ²¹ Lietuvos prekių eksportas 2020, *Versli Lietuva*, 2021 kovo 4, https://www.verslilietuva.lt/wp-content/uploads/2021/03/2020_M._PREKIU_EKSPORTO-AP%C5%BDVALGA.pdf
- ²² European Union. Exports. USA. Diagnostic or laboratory reagents. *Trend Economy*. Žiūrėta 2021-06-24. https://trendeconomy.com/data/h2?commodity=3822&reporter=EuropeanUnion&trade_flow=Export&partner=Lithuania,UnitedStatesOfAmerica&indicator=TV,YoY&time_period=2014,2015,2016,2017,2018,2019,2020
- ²³ 4 Lietuvos ūkio sektoriai, kuriems pandemija atnešė ne žalos, o naudos. *Verslo žinios*, 2021 birželio 6, <https://www.vz.lt/finansai-apskaita/2021/06/06/4-lietuvos-ukio-sektorai-kuriems-pandemija-atnese-ne-zalos-o-naudos>
- ²⁴ Šaltinis: *Trend Economy*, https://trendeconomy.com/data/h2?commodity=3822&reporter=Lithuania&trade_flow=Export&partner=UnitedStatesOfAmerica,World&indicator=TV,YoY&time_period=2009,2010,2011,2012,2013,2014,2015,2016,2017,2018,2019,2020